

598; «l'àliga --- / l'aixala 'l viu incendi y cau, com les cucales, / y ensemps queda, ab los peixos del Ter, cuyta al caliu», *Atl. escalaborn* de 1867 (canviat després, I, 34c).

Fins a avui, com sempre, ben vivaç en tot el domini lingüístic, inclosos els extrems (Cardós i Vall Ferrera, 1932-3; Eivissa «ascua», Pérez Cabrero; Men. «vui xuia as caliu», Ferrer Ginart, *Rond.*, 212), i fins l'altre aragonès *calivo* «rescoldo», almenys fins a Bielsa i Alquézar (Badia, Arnal, Boraio); oc. *caliu* (FEW II, 94); del ll. vg. *CALIVUM id., documentat ja per una glossa del S. VI o VII (CGL II, 100.46) amb la grafia aproximada *calius* (cf. Ant. Thomas, *Rom.* xxxviii, 368-9; Gamillscheg, *ASNSL* clv, 259). *Caliver* 'munt de brases' [S. xv, *Testament d'En Serradell*, f^o iv, v; alterat arbitràriament en Massó Torrents, *Repert.*]; avui usat en el Pallars (Violant, *BCEC* XLVII, 21), a Puigcerdà, BEmpordà i emprat per Víctor Català, *AlcM*.

Calivós mall. 'es diu de la terra que de si és més seca que l'altra' (*AlcM*); «la que és molt carregada de ferro» (*BDLC* IV, 350), i ja aplicat a terres en vells docs. valencians [CastP., *Ordin.*, 1360, 35; «que-ls bestiaris no puguen entrar en terres molles o calivoses» en un text foral cit. Sanelo II, 9]. *Caliuada* (bal., etc.; eiv. «brasas», PzCabrero); *caliuar*; *caliuejar*; *caliuera*.

Escalivar 'coure al caliu', que és l'accepció comuna, d'on, en sentit figurat, 'irritar-se, escalfar-se, escaldar-se' [1344; aplicat als cucs de seda, JRoig, *Spill*, 9684,¹¹ i en altres textos val. del S. xv, concretament la *Menescalía* de Dieç i el *Procés de les Olives*, cites d'*AlcM*], més modernament 'escamar, escarmentar' i 'agafar recel, espavillar' que és especialment balear,¹² però no estrany al Princ. (aplicat a un cavall, Noller, *Vilaniu*, 239; cf. Ant. Cayrol i JPCerdà, *Cont.*);¹³ també desenrotllat en l'Alt Aragó amb accs. especials, a Benasc, p. ex., en part *-ar-se* 'omplir-se d'aigua els esclops', 1965,¹⁴ cosa ja no usada a Bielsa, però allí tr. 'esbullar, desfer el caliu d'una foguera per apagar-la' (1965); també occità ant., on ultra una forma poc clara *escalíu* (que alguns han entès com a subst. «chaleur», incertament), l'existència del verb està documentada indirectament per *rescalivar* 'tornar a inflamar' en *Flamenca*;¹⁵ *escalíu*, *escalivada*, *escalivador*, *escalivament*, *escalivot*.

Calfar o *escalfar*: tant l'un com l'altre es troben ja en Llull (aquest més sovint segons les eds., *AlcM*): «com haurà fret, qui-l *scalforà*» (*Blanq.* I, 86.17; *Merav.* III, 37.13); però també: «bufava en aquella lenya per entenció que faés foch en quès *calfàs*», *Merav.* (*NCl.* II, 151); modernament s'ha imposat *calfar* en el P. València;¹⁶ *escalfar* a les altres regions; però no escassegen les excepcions en un sentit i altre: «com se despertaren, sentiren-se tots frets: levaren-se e mudaven pedres de un loch en altre per *scalfor-se*», *Tirant*, cap. 284 (que deu ser encara de J. Martorell); però «en foch d'infern qui-s vol *calfar*», JRoig, *Spill*, 8549; només *esc-* en OPou: «*escalfar-se* estant al sol: calescere», *ThPu.*, 320, 323; «*escalfar aygua*, *calfacere*

aygua; la *aygua se escalfa*», ib., 223, «*escalfar lo forn*», ib., 218); *passió escalfant*, Eiximenis, *Terc.*, cap. 94 (i prosificació IV, *EntreDL*); en les *VidesR* apareix una forma insòlita *escalvat* 'ardorós, escalfat' (veg. el gloss.), que sembla deguda a un encreuament d'*escalfat* amb *escalivat*. Del ll. vg. *CALEFARE, reducció de CALEFACERE id., que s'ha conservat així mateix en oc. ant. *escalfar* i *calfar*, fr. *chauffer*. *Escalf* [mj. S. xv, Ausiàs; escr. Renaix.].¹⁷ *Escalfada*, *escalfable*.¹⁸ *Escalfador* [1429]¹⁸ o *calfador* [S. xiv, 1412, etc.].¹⁹ *Escalfadura*. *Escalfament* [Llull]; *escalfamenta*. *Escalfari* [?, cita mall. d'*AlcM*, però manca *Damen.*, etc.]. *Escalfatiu* [Llull].

Escalfair [1803, Belvitges],²⁰ pogué començar per ser *escalfir*, com es diu encara en el País Valencià (des d'Alcoi²¹ fins al maestr. i tort. inclosos) = oc. mod. *escaufi* (princt. llgd.),²² la forma en *-eir* es crearia més secundàriament per infl. d'altres verbs (*entebeir*, *eixarreir*, *atapeir*, etc.);²³ *escalfement*. *Escalfeta* [1546] = oc. *escaufeto*, fr. *chaufferette*, amb el mateix sufix (no oc. *-acho, -eito, etc.), ço que obliga a mirar amb escepticisme la idea, altrament natural, de partir d'una evolució fonètica de CALEFACTA, participi (a mantenir, però, en estudi); no és inversemblant, en canvi, que el cognom *Escofet* provinguí de EX-CALEFACTUS, malnom aplicat a un home ardorós o excitable, majorment havent-hi variant *Escalfet* (en dos pobles del Penedès, *AlcM*).²⁴

Escalfar [1617, Miquel Agustí, Prior de Perpinyà; Belv., 1803], probablement d'**escalfazó* (-ATIONE) > -aó, de la qual cosa poden ser rastre una pron. palleresa *askalfojó*²⁵ i el gènere mall. masculí, com indica *AlcM*; ategim-hi val. *calfó* (sense -r) que *AlcM* documenta en tot el País en sentits diversos referents a la llenya o a l'escalfada del forn, i que Sanelo (I, 43) ja registrava amb trad. «escombro» segurament entenent 'deixies de la llenya d'una fornada'.

Rescalfar [c. 1500, *AlcM*; *DTol.*, 1757; «—Què és això? (pel menjar que reparteix L.). —Ja ho pots pensar: escudella *rescalfada*», *Pitarra Lo Cantador* (*Gata-des*, p. 84); *rescalfar-se* 'tornar a posar-se calent'; Verdager (*Atl.*, 1867, VIII, 1c)]; *rescalfat*; *rescalfament*; *rescalfó*; *rescalfoll*.

CPT.: (*Es*)*calfacidires*. *Escalfaferrós*. *Escalfabruguetes*. *Escalfallits* [S. XVI]. *Escalfapanxes* [1789]. *Escalfajasis*.

Calefacció [mj. S. xv, *AlcM*; ben poc usat encara fi S. XIX, no Lab., etc.], pres del ll. *calefactio*; *calefactible* (Llull); *calefactiu*, *-ivitat* (Llull i un humanista del S. xv); *calefactor* [1868, *SLitCosta*]; *calefactori* (mj. S. xv).

¹ És forma merament teòrica *Caldentell* amb què el *D'Ag.* encapçala una cita de Caldentey en el S. XVII. D'aquest ja n'hi ha des dels Ss. XIV-XV. — ² És sabut que en aquestes condicions fou normal en l'onomàstica la pèrdua de la -R: *Llombai* < -air 'penya de llomes'; per a *-ei(r)* < -ARIU, -A, recordem els fets explicats en *COSSIER*, *CONTIER* i *CÚBER*, i els nombrosos *Unqueira*, etc. assenyalsats per MzPi. a Granada (amb el duplicat mallorquí *Onc-* > *Mon-*